

Офіційний відділ

- 3** Світлана Нерянова
Дошкільна освіта:
досягнення та перспективи

Актуальні проблеми

- 6** Наталія Гавриш, Інна Кондратець
Дитина і книжка:
новий формат взаємодії

Педагогічна лабораторія

- 11** Інна Кондратець
Читання з продовженням,
або "Філософські години" з дітьми

Світ гри

- 16** Вірші читаємо —
вправи починаємо!
За матеріалами посібника "#Живі письменники:
дошкілля"

Співпраця з родиною

- 18** Наталя Іванова
Марафон родинного книгочитання
Тематичний тиждень для дітей молодшої групи
та їхніх сімей

- 20** Марія Кирик
Читання без зітхання
8 простих способів зацікавити дитину книжкою

- 22** Наталія Киця
Книжковечори
Сімейні читання творів Надії Гуменюк

— До публікації можна завантажити додаткові матеріали на сайті dv.in.ua

24 читання чи читання?

Свята і розваги

- 25** Світлана Міщанчук, Марія Прох
Як народжується книжка
Свято для дітей середньої та старшої груп

- 36** Леся Сільчук
У пошуках веселих ноток
Весняне свято для дітей старшої групи
та їхніх родин

Управління і методична служба

- 28** Анна Тристан
Разом до безбар'єрного суспільства
Семінар-практикум для педагогів ЗДО

Моральне виховання

- 32** Тетяна Повshedна, Наталія Біда
Нумо, Равлику, дружити!
Заняття для дітей молодшої групи

Фізичний розвиток

- 34** Євгенія Давиденко
Радо цирк малят вітає,
розважає й розвиває
Заняття з фізкультури для дітей старшої групи

Фотоконкурс "Наші діти"

- 2** Дружать наші малюки і книжки
обкл.

- 3** Любить зиму дівчата
обкл.

У січні в додатках до журналу "Дошкільне виховання"

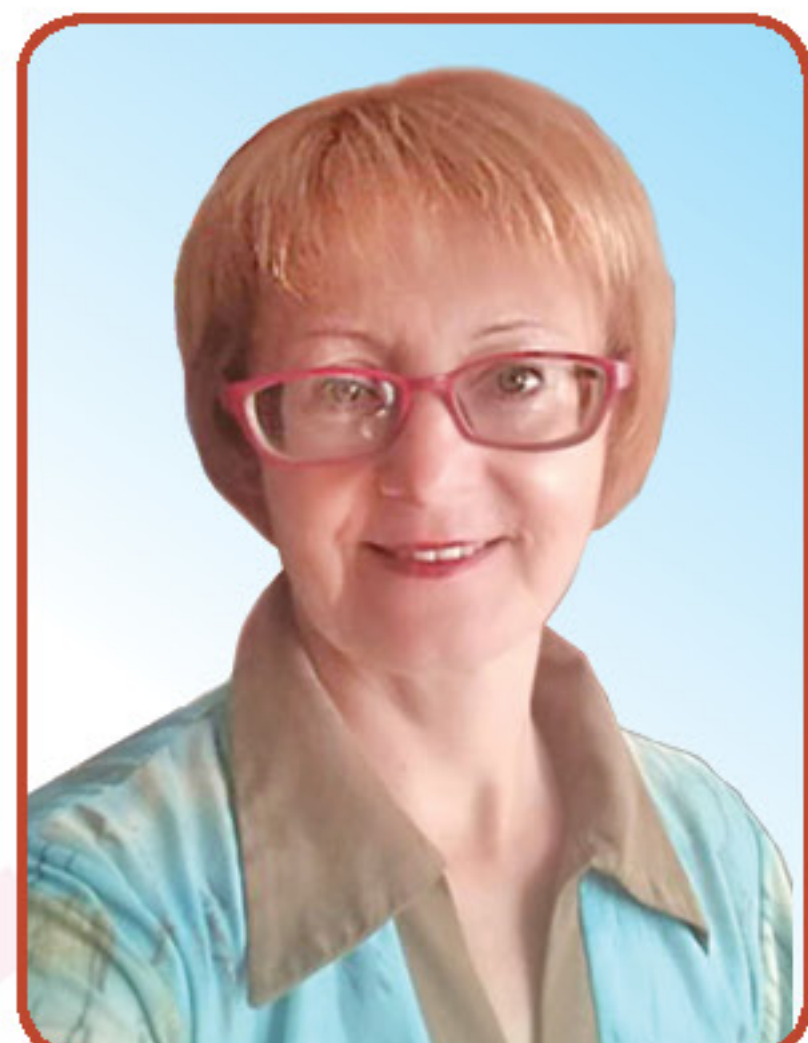
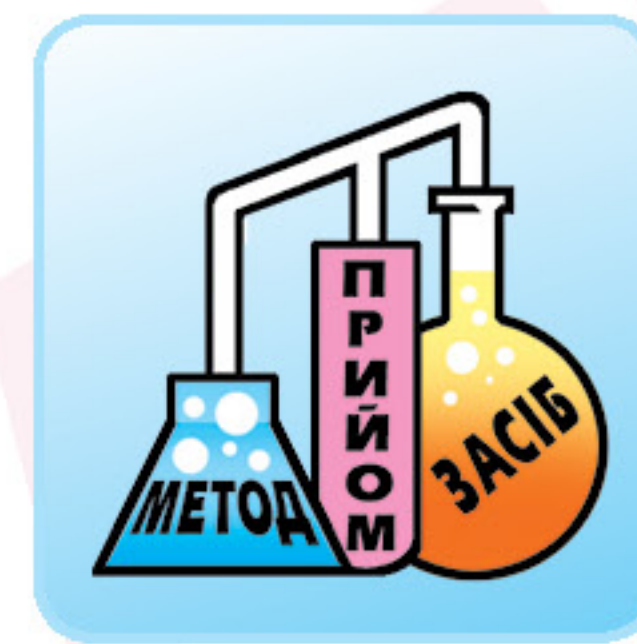
ЗИМОВІ ПРИГОДИ —
тема журналу "Джміль" № 1
jmil.com.ua/2022-1

ПРИНАДИ ЗИМИ — тема журналу
"Палітра педагога" № 1
dv.in.ua/pp2022-1

Додатки можна передплатити на сайті jmil.com.ua
або через Укрпошту разом з "ДВ" (індекс комплекту — 95989)
чи окремо ("Палітра педагога" — 40296, "Джміль" — 40295)

ЧИТАННЯ З ПРОДОВЖЕННЯМ, або “Філософські години” з дітьми

Інна КОНДРАТЕЦЬ, канд. пед. наук,
старша викладачка кафедри дошкільної освіти,
Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка

Аби зацікавити дітей читанням, варто змінити традиційний підхід до сприйняття книжки головним чином як джерела знань. Спробуйте додати емоцій, зв'язку з реальним життям, спільних роздумів і живих обговорень! Так, в освітній програмі “Дитина” (2020) запропоновано вводити “філософські години” — ознайомлення дітей із великими за обсягом літературними творами з подальшим обговоренням сюжету та особливостей поведінки персонажів. Як саме “працює” нова форма роботи, дізнаєтеся з публікації.

ЧИТАЙТЕ У СТАТТІ

- ✓ Змінюємо акценти у сприйнятті книжки
- ✓ Як планувати і коли проводити “філософські години”
- ✓ Методи і прийоми роботи з дітьми за літературними творами
- ✓ Розробки бесід із дошкільнятами
- ✓ Лайфхаки з організації “філософських годин”

НАВІЩО ЧИТАТИ ДІТЯМ: ЗМІНЮЄМО АКЦЕНТИ

Напевно, усі ми пам'ятаємо з дитинства щасливі миті, коли поринали з головою в різні книжкові історії й відчували блаженство зупиненого часу; заспокійливу присутність мами чи тата поряд із казкою; радість і майже нестримний захват відкриття літературного і, як наслідок, величезного реального світу.

Навіщо читати дітям, і що вони від цього отримують? На це запитання кожне покоління відповідає традиційно й водночас по-своєму. Результати недавнього студентського мінідослідження, у якому вивчалися мотиви читання сучасних дітей, показали, що у відповідях малят утілюються вже засвоєні навіяні дорослими патерни: “для того, щоби бути розумними”; “щоби гарно вчитися в школі”; “щоб усе знати”.

Допоки книжка сприйматиметься виключно як джерело інформації й засіб розвитку розуму та навчання, вона програватиме комп'ютеру і телевізору.

Пропонуємо дещо змінити акценти в ніби знайомій темі.

Переконані: поки дорослі не визначаться з тим, яке місце займає читання в їхньому власному житті та картині світу, годі й думати про прищеплення інтересу до книжки дітям.

розвиток мовлення

розвиток мислення

художня література

Заклад дошкільної освіти може і має стати тим осередком, де підтримується (а інколи й зароджується) вогник інтересу до читання і книжки; закладається основа цілеспрямованого системного розвитку: педагог читає сам — мотивує батьків вихованців — разом вони прищеплюють дітям любов до слухання художніх текстів і благоговійне ставлення до книжок.

КНИЖКА: 10 ВІДТІНКІВ СПРИЙМАННЯ

Літературний твір пробуджує в дітей глибокі почуття, які активізують уяву і спонукають до творчої діяльності під впливом вражень від сприйнятого (рефлексійне слухання, обігрування літературних сюжетів, інсценування, музикування, утілення образів у малюнку, конструктивних формах та ін.).

Сприймання літературного твору — це інтегративна комунікаційна діяльність, що передбачає:

- 1) уявне входження в події літературного сюжету;
- 2) емоційний відгук на дії персонажів і зіставлення їх із власним життєвим досвідом;
- 3) діалог із персонажами та автором твору;
- 4) певні висновки стосовно своєї майбутньої поведінки.

Таким чином, активне сприймання художніх творів є своєрідним регулятором поведінки дитини. Під час сприймання творів у дітей формується здатність:

- усвідомлювати “зерно твору”;
- розуміти мотиви вчинків персонажів і висловлювати своє ставлення до них (без осуду!);
- відчувати красу й образність художнього мовлення;
- ділитися своїми враженнями, здійснювати рефлексію.

Орієнтовна формула художньо-педагогічного спілкування з дітьми

“ФІЛОСОФСЬКІ ГОДИНИ” РАЗОМ ІЗ ДІТЬМИ

Хочеться, аби в заклади дошкільної освіти та родинні вечори повернулася традиція спільних читань. Не як навчальний акт за планом, а як ритуал єднання дітей і дорослих, емоційного взаємозбагачення й радісного дозвілля.

Уперше в освітній програмі “Дитина” запроваджено **“філософські години”** — ознайомлення дітей із великими за обсягом літературними творами. Мета такої форми роботи — залучення дітей до процесу читання з обговоренням сюжету та особливостей поведінки персонажів.

Чому “філософські”? Як вважає французький науковець Оскар Бреніфієр, “практика філософування має починатися дуже рано”, і “кожне завдання має спонукати дітей висловлювати власні думки”.

“Філософська година” може тривати від 5 до 60 хвилин. Її етапи — підготовку, читання, обговорення художнього тексту, рефлексію, малювання ілюстрацій до твору тощо — можна варіювати або пропускати. Починати радимо з мінімальних за тривалістю кроків, дуже делікатно, екологічно й обережно вводячи дітей у новий простір взаємодії з книжкою. При цьому важливо відчувати нюанси твору, настрою дітей; урахувувати вікові особливості вихованців.

“Читання певних книжок у певний час сприймається як компонент спокійного і передбачуваного дня. Коли хтось пам’ятає твою улюблену книжку й сідає поруч, аби прочитати її вголос, ти відчуваєш: тебе люблять.”

Памела Пол, Марія Руссо
 (“Як виховати читача”, 2020)

З КИМ, КОЛИ І ЯК ПЛАНУВАТИ “ФІЛОСОФСЬКІ ГОДИНИ”

Ми свідомо пропонуємо запроваджувати “філософські години” починаючи з молодшої групи, адже психологами доведено, що трирічні малята вже здатні сприймати прості літературні сюжети. А ще дітям дуже подобаються будь-які спільні з дорослими ритуали. Читання великого за обсягом твору впродовж кількох днів може стати улюбленим заняттям малят, спільною подорожжю в незвичайний світ казок, пригод і таємниць.

Доцільно підсилити ритуал читання певною **атрибутикою**:

- віршованою закличкою;
- музичним сигналом до збору (музичний фрагмент, дзвіночок);

- світловим оформленням (умикати спеціальну “читальну” лампу, приглушувати світло в груповому приміщенні, залишаючи яскраве коло тільки в осередку для читання);
- окремим місцем для читання, скажімо, на овальному чи круглому килимку (прийом педагогіки Марії Монтессорі) або на подушках, бажано пошитих батьками, тощо.

Для дітей дуже важлива *форма*, вони, власне, на неї йдуть, нею зацікавлюються. Створивши відповідну *форму*, далі дорослі можуть запропонувати їм “начинку” — *зміст* історії.

МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ПРОВЕДЕННЯ “ФІЛОСОФСЬКИХ ГОДИН”

Зупинімося на кількох прийомах, які підсилять ефект організації “філософських годин”.

Прийом “живого” читання

Існує ефект спілкування “очі-в-очі”. Відомо, наприклад, що вірш, продекламований із пам’яті, справляє більш потужний вплив, ніж прочитаний з аркуша. Утім книжка в руках дорослого є обов’язковою умовою: *ми читаємо, а не переказуємо твір своїми словами*. Тож маємо опанувати ази “акторської майстерності”:

- ♦ збереження зорового контакту з дітьми (час від часу відриваймося від друкованих рядків);
- ♦ виразність читання з правильним розставленням акцентів і наголосів, змінами інтонації й тембру;
- ♦ міміку та жести (“читаючи всім тілом”, ми допомагаємо дітям глибше сприйняти текст).

Прийом тиші або паузи

Моменти тиші перед початком читання, у момент кульмінації, після прочитання (обов’язково!) теж дуже важливі. Такі паузи допомагають дітям “прожити” й усвідомити почуте. Навіть якщо малюта не усвідомлюють поки що цієї потреби в паузах, вона в них є. Варто якнайраніше сформулювати в дітей корисну звичку зупинятися для більш глибокого сприйняття й осмислення. Це можна робити не тільки під час читання, а й в інших видах діяльності: під час прогулянок (хвилини тиші, милування, вітання з природою тощо); перегляду мультфільмів; оглядів виставок дитячих робіт (перші хвилини — для зацікавленого й захопленого споглядання) тощо.

Прийом “дивинок”

Дуже важливо викликати в дитини подив і захват, в усьому знаходити якусь “дивинку”. Ми вже згадували про інтерес дітей до зовнішньої

атрибутики. Тож варто подбати про привабливе оформлення книжок: яскраву обкладинку, розмаїття сторінок (принаймні на перших етапах формування звички читати разом це дуже важливо). Ще раз повторюємо: *важливо, аби було задіяно якнайбільше органів чуття дитини*: зір (бачить книжку в руках дорослого), слух (чує, як гортаються сторінки), нюх (вдихає ні з чим не порівнянний запах нової книжки), дотик (тримає книжку в руках, розглядає ілюстрації тощо).

Прийом незвичних запитань

Попередня традиція роботи з художніми текстами передбачала переважно репродуктивні запитання, як-от: “Про кого твір?”; “Що робили?”; “Що сказали?”; “Що сталося?”; “Чим усе закінчилося?” та ін., а також розподіл персонажів на “хороших” і “поганих”. Наразі важливо не так сформулювати “мораль” твору, визначити, хто з персонажів добрий, а хто злий, як розібратися з причинно-наслідковими зв’язками у подіях твору (“Чому він так учинив? Чи міг діяти по-іншому?”; “Як би склалися події, якби вона вчинила інакше?”) та зіставити їх із досвідом дітей і дорослих (“Чи могло щось подібне трапитися з нами?”; “А як би ти вчинив / вчинила на його / її місці?”). Тож педагог має активно використовувати *евристично-пошукові, творчі, рефлексійні запитання*.*

Прийом одкровення

Партнерська взаємодія з дітьми, яка в останні роки часто декларується в дошкіллі, може бути успішно реалізована саме в процесі спільного читання. Для цього вихователька має відмовитися від ролі ментора і спробувати разом із дітьми відкрити дивовижний світ літератури: разом переживати за персонажів, разом порівнювати події твору із ситуаціями, пережитими колись спільно з дітьми у групі.

“Філософські години” — це час для щирості й відвертості. Можливі меседжі педагогині: “Я колись читала цей твір, але із задоволенням відкриватиму його знову разом із вами”; “Мені колись читала цю казку мама. Цікаво, як я сприйму її зараз?”; “У дитинстві я дуже засмучувалася, коли слухала це оповідання. Цікаво, як ви відреагуєте на нього”; “Колись я читала цю книжку своїй донечці. Вона її дуже любила. Маю надію, що і вам вона припаде до душі”.

* Згадані види запитань розкрито у статті Н. Гавриш та І. Кондратець на с. 6–11 цього випуску.

ТВОРИ ДЛЯ “ФІЛОСОФСЬКИХ ГОДИН”

Добірку творів для “філософських годин”, запропонованих у програмі “Дитина”, складають українські народні казки, казки народів світу та авторські твори (для молодших дошкільнят — переважно казки та вірші; для старших — казки й оповідання). Серед авторів — класики вітчизняної та зарубіжної літератури: М. Вінграновський, О. Зима, М. Стеблина, В. Сухомлинський, Леся Українка, І. Франко, Ю. Ярмаш, Г.-Х. Андерсен, В. Гауф та ін., а також сучасні письменники, зокрема М. Пономаренко.

Проілюструємо кілька алгоритмів читання й організації роботи з художнім текстом.

**Веселі й цікаві завдання
Принаднішим роблять читання.**

(Фото надане 7636.6 Ковбель)

АЛГОРИТМИ РОБОТИ З ТВОРАМИ

Борис Грінченко. Віршована казка “Сірко”

Запитання для спільного обговорення

На початку читання

- Чи здогадалися ви за озвученою назвою, про кого йтиметься в казці?
- Як гадаєте, де житиме наш персонаж?
- Що з ним може відбутися?
- Яким він буде?

Після читання відповідних фрагментів твору

- Яким був Сірко?
- Чи справді пес був лінивим?
- Як про це сказано в тексті казки?
- А хто з вас буває лінивим? Коли?
- Про які емоції персонажів (собаки й вовка) ми дізнаємося з прочитаного фрагмента?
- У яких ситуаціях ви сердитесь? А в яких радієте?
- Що пообіцяв Сірко вовкові?
- Як гадаєте, що означає слово “побрататися”?
- Чи довго дружили пес із вовком? Чому?
- У яку халепу і чому втрапив Сірко?
- Як гадаєте, яке правило засвоїв Сірко після цієї пригоди?
- Борис Грінченко назвав свою віршовану казку “Сірко”. А яку назву дали би твору ви? Чому?

Рефлексія

- Які почуття викликала у вас казка?
- Про що примушує замислитися твір?

- Чи траплялися схожі ситуації у вашому житті?
- Якби ви могли сказати щось Сіркові й вовку, які це були б слова?
- Що ви дізналися про дружбу із цієї казки?

Творчі завдання

Для дорослих

- Поясніть дитині, що таке “худоба”, “гульвіса”.
- Поясніть дітям, що означає прислів'я “Дурно хліб не можна їсти”.
- Подивіться разом із дитиною мультфільм “Жив-був пес”. Порівняйте його з казкою “Сірко”: чим він схожий на неї й чим відрізняється.

Для дітей

- Оберіть прислів'я, що передає головну думку казки “Сірко”.
 - З добрим дружись, а лихого стережись.
 - Друга шукай, а знайдеш — тримай.
 - Від добра добра не шукають.
 - Гусак свині не товариш.
 - Ми з тобою — як риба з водою.
 - Поживився, як Сірко паскою.
 - Упав у біду, як курка в борщ.
 - Схожий, як дві краплі води.
- Який із цих висловів пасує вашим стосункам із другом?
- Як змінилося життя Сірка після допомоги вовка?
- Намалюйте символ дружби.

Марія Пономаренко.
Казка “Найбільша таємниця літа”

Запитання для спільного обговорення

На початку читання

- Як гадаєте, про яку найбільшу таємницю літа йтиметься в казці?
- А що для кожного з вас є найбільш таємничим у літі?

Після читання відповідних фрагментів твору

- Про які якості Соняха ви дізналися з прочитаного фрагмента?
- Як ви розумієте, що таке заздрість?
- Заздрісники — це які люди?
- Як ставився Сонях до власного настрою?
- Де зберігався настрій Соняха?
- Що цікавого ви дізналися про зорі?
- Уявіть, що ви теж десь зберігаєте свій настрій. Де саме?
- Коли у вас буває добрий настрій?
- Як гадаєте, що сталося далі?
- Ким був Жайвір для Соняха?
- А що могли б зробити для друга ви?
- Які події свого життя ви могли б назвати чудесами?

Рефлексія

- Що ви відчуваєте після слухання казки?
- Хто з персонажів припав вам до душі? Чому?
- Хто не сподобався? Чому?
- Чи так ви собі уявляли найбільшу таємницю літа?

ЛАЙФХАКИ З ОРГАНІЗАЦІЇ “ФІЛОСОФСЬКИХ ГОДИН”

Підбиваючи підсумки, окреслимо основні аспекти теми у вигляді уявного бліцінтерв'ю.

Читання дітям перед сном можна вважати “філософськими годинами”?

“Філософські години” — це не просто читання художніх творів. Так само як рефлексія — не тільки згадування того, що відбулося... Це своєрідна “йога для душі”, а не просто “гімнастика”. Бажано виділяти для “філософських годин” певний час, простір, створювати відповідний настрій і мотивувати дітей до щирого обговорення.

Якщо хтось із дітей чув початок твору, а потім через хворобу пропустив читання, що робити?

Обов'язково знайдіть час, аби дочитати дитині відповідний фрагмент, або попросіть зробити це батьків. Варіант “Діти, перекажіть зміст Марійці (Петрику, Михайлику)” не годиться.

Творчі завдання

Для дорослих

- Поясніть дітям фразеологічні вислови: “мов корова язиком злизала” (хтось або щось безслідно зник / зникло); “сім п'ятниць на тижні” (про людину, яка не дотримує слова, часто змінює погляди й рішення, не виконує обіцянок).

Для дітей

- Намалюйте Соняха за описом письменниці.
- Намалюйте предмет, у якому ви зберігали б свій настрій, а також те, із чого ваш настрій складається.
- Розгляньте сторінку віммельбуха. Знайдіть на ній персонажів казки.
- Охарактеризуйте кожного сусіда Соняха. Хто зайвий на ілюстрації (про кого не згадується у творі)?
- Озвучте в “акторському дзеркалі” репліку кожного персонажа, намагаючись передати його характер.
- Уявіть себе певним овочем — персонажем казки. Якою порадою ви допомогли б Соняху в пошуку торбинки зі сміхом?
- Проведіть власне дослідження: як могла торбинка Соняхового настрою потрапити на хмаринку? Це сталося випадково чи справді діяв заздрісник? Хто б це міг бути?
- Знайдіть на “екрані настрою” емоції різних персонажів, зокрема смайли, що відображають настрій Соняха в різні моменти казки.

Ваше завдання — зберегти ефект читання, магію щирого обміну думками.

Якщо діти і п'яти хвилин не спроможні уважно послухати твір, що робити?

Припиняти читання?

Не здавайтеся. Випробуйте різні методи і прийоми зацікавлення. Почніть із себе — вам самому / самій цікаво?

Започаткуймо “філософські години” разом! Відкрийте для себе цю чудову форму взаємодії з дітьми, що здатна перетворити читання на вельми корисний і приємний ритуал емоційного зближення та взаємозбагачення дорослого й дитини. Успіхів вам і завзяття! ■

ЗАВАНТАЖТЕ ТЕКСТИ ТВОРІВ:
 dv.in.ua/2022-1/p15

